

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 โดยในช่วงแรกได้กำหนดระยะเวลาดำเนินการของแผนพัฒนาฯ เป็นเวลา 6 ปี (2504-2509) ต่อมาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2-7 (ปัจจุบัน) ได้แบ่งเวลาดำเนินการเป็นแผนละ 5 ปี จะเห็นว่าในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-3 (2504-2519) การพัฒนาตามแนวทางของรัฐบาลายามที่จะใช้เครื่องมือเทคโนโลยีเพื่อการเพิ่มผลผลิตและรายได้ของประเทศ มีการเร่งรัดพัฒนาพื้นที่ยากจนในชนบท ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้อย่างไม่เพียงพอ ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (2520-2524) รัฐมุ่งเน้นที่ความต้องการของประชาชนเป็นหลัก ให้ความสำคัญกับโครงการสร้างงานในชนบท (กสช.) และการผันเงินสู่ชนบท การพัฒนาส่วนใหญ่ปรากฏออกมาในรูปของสิ่งก่อสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (2525-2529) รัฐให้ความสำคัญที่การพัฒนาคน โดยยึดพื้นที่ยากจนเป็นหลัก มีการใช้ระบบข้อมูล กสช. 2ค. เพื่อการวางแผนพัฒนา แต่สภาพปัญหาที่ตกทอดมาจากแผนพัฒนาฯ ฉบับก่อน ๆ ก็คือ ปัญหาที่ดิน ป่าไม้ การคมนาคม ผลผลิตตกต่ำ และขาดรายได้เช่นเคย จนกระทั่งในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (2530-2534) รัฐได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ราษฎรได้รู้จักแก้ไขปัญหาตัวเอง มีการแบ่งเขตชนบทออกเป็นเขตล่าง-ปานกลาง-ก้าวหน้า โดยใช้ดัชนีชี้วัดการพัฒนา คือ ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) และแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน คือ ฉบับที่ 7 (2535-2539) รัฐยังให้ความสำคัญทางด้านการเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจการกระจายรายได้สู่ภูมิภาค ระบุทิศทางการพัฒนาชนบท และทรัพยากรการลงทุนระดับต่าง ๆ ให้แพร่หลาย มีการพัฒนา คุณภาพชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติและภาคอุตสาหกรรม ผลพวงของการพัฒนาประเทศตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ค่อนข้างมาก และมีแนวโน้มพัฒนา

ระบบอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2534) ได้ชี้ให้เห็นว่า ในกรอบการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของรัฐ พบสัดส่วนมูลค่าด้านอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 25.6 (ปี 2513) เป็น 31.17 (2523) และเป็น 34.3 (ปี 2532) ส่วนสัดส่วนภาคการเกษตรกลับลดลงคือร้อยละ 27.0 (ปี 2513) เหลือ 20.6 (ปี 2523) และ 16.0 (ปี 2532) ผลการเพิ่มผลผลิตด้านอุตสาหกรรมเป็นสาเหตุของการเกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มลพิษ และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่การขยายตัวของความเป็นเมืองกลับมากขึ้น ดังนั้นผลของการนำแผนพัฒนาแห่งชาติของรัฐมาใช้จึงเป็นการปลุกฝังค่านิยมที่มุ่งสู่การระดมทรัพยากรธรรมชาติชนิดต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจเป็นสำคัญ สิทธิในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จะถูกนำมาบริการสังคมเมืองและพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเสียมากกว่า (สุริยา สมุทรคุปต์ และคณะ, 2535 : 1) ถ้าหากพิจารณาทรัพยากรป่าไม้ จะพบว่ามีเปลี่ยนแปลงดังนี้

สถานการณ์ป่าไม้ของประเทศเริ่มเสื่อมโทรมลงไปมาก พื้นที่ป่าธรรมชาติได้ลดลงอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ.2534 มีเนื้อที่ป่าเหลืออยู่เพียง 136,698 ตร.กม. หรือคิดเป็น 26.64% ของพื้นที่ประเทศ (กรมป่าไม้, 2534) ในขณะที่ภาครัฐมีนโยบายที่จะรักษาป่าให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ จึงจะมีความสมดุลกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ซึ่งพบว่าในปี พ.ศ.2534 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าเพียง 28% ของพื้นที่ประเทศ โดยกระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ ดังนี้ คือ ภาคเหนือมีป่าไม้ 45.47% พื้นที่ภาค ภาคใต้ 19.02% พื้นที่ภาคภาคกลางและตะวันตก 24.65% พื้นที่ภาค ภาคตะวันออก 21.07% พื้นที่ภาค และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเนื้อที่ป่าน้อยที่สุด คือ 12.91% พื้นที่ภาค (กรมป่าไม้, 2534)

ปัญหาพื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายเกิดจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ

1. การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร ในช่วงปีพ.ศ.2504-2528 ประชากรมีอัตราเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 2.7 ต่อปี โดยประชากรเพิ่มขึ้นจาก 26.4 ล้านคนเป็น 51.7 ล้านคน ซึ่งส่งผลให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงจาก 171 ล้านไร่ในปี พ.ศ.2504 เหลือเพียง 93.16 ล้านไร่ในปี พ.ศ.2528 นั่นคือในช่วงเวลา 24 ปี ป่าไม้ลดลงมากถึง 77.84 ล้านไร่
2. เกิดจากการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจที่เป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศโดยราษฎรมีการบุกรุกที่ดินเพื่อเปลี่ยนสภาพพื้นที่ป่าไม้เป็นที่ทำกินสำหรับปลูกพืชเศรษฐกิจจำพวก

อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด ฯลฯ ในช่วงปี พ.ศ. 2521-2528 พื้นที่ป่าไม้ลดลงถึง 21 ล้านไร่ ในขณะที่พื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น 12 ล้านไร่ แต่การพัฒนาประเทศรัฐพยายามสนับสนุนการผลิตเพื่อการส่งออกหรือผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ จึงส่งผลต่อการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ในอัตราสูง นอกจากสาเหตุดังกล่าวนี้ยังพบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสาเหตุหลักย่อยของการทำลายป่า เช่น ความยากจนต้องตัดไม้เพื่อขาย เผาถ่านสร้างบ้านเรือน การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาแทนแรงงานคน เหตุผลทางการเมืองสืบเนื่องมาจากภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์, โครงการจัดสรรที่ดินทำกิน และผลของการล้มปทานในอดีต สำหรับแผนพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ในชนบท ปัจจุบันรัฐได้กำหนดแนวทางพัฒนา คือ การสนับสนุนและส่งเสริมขยายบทบาทของประชาชน ให้องค์กรประชาชนเข้ามาดูแลรักษา การจัดการ การอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ให้มีการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมของป่าชุมชนแต่ละท้องที่เพื่อสร้างแนวป้องกันการบุกรุกป่าไม้ โดยให้ชุมชนเป็นรากฐานช่วยเกื้อหนุนและรักษาสภาพความสมดุลในการพัฒนา มีการประสานนโยบายโดยเน้นการอนุรักษ์ป่าไม้ พร้อมกันนี้ ก็มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม และเกิดผลกระทบต่อเขตอนุรักษ์ กล่าวโดยสรุป รัฐได้สนับสนุนให้จังหวัดจัดทำแผนการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตน มีการประสานข้อมูลตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน-ตำบลและอำเภอ ตามกระบวนการบริหาร ข้อมูลในระบบ กชช.2 ค. ในทางปฏิบัติถึงแม้ว่ารัฐจะมีการกระจายอำนาจ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้เสนอปัญหาและความต้องการ แต่ในระดับการวางแผน การตัดสินใจ และการอนุมัติโครงการต่าง ๆ องค์กรประชาชนในท้องถิ่นไม่ค่อยจะมีส่วนร่วมเท่าที่ควร

ดังนั้นรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระดับท้องถิ่น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับราษฎรที่อาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าใจและรู้จักระบบทรัพยากรของตนดีพอ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ขณะเดียวกันก็ควรจะพัฒนาคุณธรรมและจิตสำนึกร่วมกันในการสงวนรักษาดูแลทรัพยากรของตนเพื่อเป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกัน ความสำคัญของกลุ่มหรือองค์กรท้องถิ่นต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้เหล่านี้ อาจจะปรากฏออกมาในรูปของกิจกรรมการอนุรักษ์ป่า การปลูกป่าชุมชนแบบอเนกประสงค์ หรือมุ่งใช้สอยด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น ในด้านการจัดการมีความจำเป็นต้องอาศัยระบบวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น ในสภาพความเป็นจริงการดำเนินงานหรือการจัดการทรัพยากร

ขององค์กรเหล่านี้ มักจะมีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดแตกต่างกันไป สาเหตุประการหนึ่งเกิดจาก "การจัดองค์กรภายในชุมชน" ไม่มีความเหมาะสมโดยข้อขัดข้องของการจัดองค์กรดังกล่าวอาจจะไม่สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ ความเป็นมาของกลุ่ม คุณสมบัติของสมาชิก โครงสร้างหน้าที่การบริหาร หรือการควบคุมกลุ่ม สิ่งเหล่านี้มีผลทำให้องค์กรที่เข้ามาดำเนินการจัดการด้านทรัพยากรขาดความต่อเนื่องหรือหยุดชะงัก ผู้ศึกษาวิจัยมองเห็นว่า ถ้าหากจะพัฒนา และส่งเสริมกิจกรรมด้านการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้แล้ว ควรจะศึกษาถึงแนวทางในการจัดการป่าชุมชนขององค์กรท้องถิ่นระดับต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเพื่ออธิบายกระบวนการพัฒนากลุ่มหรือองค์กร รูปแบบ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกลุ่ม ทั้งในด้านที่ก่อให้เกิดประโยชน์และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้วิจัยคาดหวังว่าผลการศึกษาครั้งนี้จะช่วยให้กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ได้มีโอกาสนำเสนอปัญหาและความต้องการของตนในด้านการจัดการป่าไม้ ผ่านกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์ เพื่อเผยแพร่ให้หน่วยงานและสาธารณชนได้รับทราบ และมองหานแนวทางวางแผนหรือแก้ไขปัญหาด้านการจัดการป่าชุมชนขององค์กรท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์สภาพชุมชนในเขตลุ่มน้ำห้วยทราย

1.2.2 เพื่อศึกษารูปแบบ กระบวนการ และปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนขององค์กรท้องถิ่น

1.2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็น ปัญหา และข้อเสนอแนะของชาวบ้าน ในการจัดการป่าชุมชนขององค์กรท้องถิ่น

1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ทำให้ทราบสภาพชุมชนในเขตลุ่มน้ำห้วยทราย

1.3.2 ทำให้ทราบรูปแบบ กระบวนการ และปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนขององค์กรท้องถิ่น

1.3.3 ทำให้ทราบความคิดเห็น ปัญหา และข้อเสนอแนะของชาวบ้าน ในการจัดการป่าชุมชนขององค์กรท้องถิ่น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่เป้าหมายภายใต้การดำเนินงานของ โครงการ วิจัยวนศาสตร์ชุมชน คือ พื้นที่ลุ่มน้ำห้วยทราย อ.ภูผาม่าน จ.ขอนแก่น ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัย เคยปฏิบัติงานมาก่อน โดยมีเงื่อนไขสำคัญ ดังนี้

1.4.1 เป็นพื้นที่เขตต้นน้ำลำธาร ที่มีความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในเขตลุ่มน้ำห้วยทราย ทั้งด้านการผลิต และระบบทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้มีผลกระทบต่อชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ได้ลุ่มน้ำ เช่น ปัญหาการใช้น้ำ

1.4.2 พื้นที่ลุ่มน้ำแห่งนี้ เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐหรือการเปลี่ยนแปลง ในทางการเมือง เช่น การดำเนินการตามนโยบายจัดสรรที่ทำกิน ให้แก่ราษฎรภายใต้โครงการ หมู่บ้านป่าไม้ โครงการ คจก. และโครงการ ส.ป.ก. เป็นต้น

1.4.3 พื้นที่ลุ่มน้ำห้วยทรายบริเวณโซนนอน อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ของทางราชการ นั่นคือ ในปี พ.ศ.2508 เป็นต้นมา มีการประกาศให้เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงลาน ในปี พ.ศ.2534 ได้ประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

1.4.4 การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างหมู่บ้าน 3 แห่ง เพื่อเป็นตัวแทน ขององค์กรท้องถิ่น คือ บ้านห้วยม่วง หมู่ที่ 3 ต.ห้วยม่วง อ.ภูผาม่าน บ้านนาข้าว หมู่ที่ 5 ต.ภูผาม่าน อ.ภูผาม่าน และบ้านวังยาว หมู่ที่ 7 ต.นาหนองทุ่ม อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น โดยมีเกณฑ์ในการเลือกหมู่บ้าน ดังนี้

1) สภาพที่ตั้ง หมู่บ้านทั้ง 3 แห่งตั้งอยู่ในสภาพภูมิประเทศที่ต่างกัน นั่นคือ บ้านห้วยม่วง ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และพื้นที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ที่เนินมีลำห้วยไหลผ่านทิศใต้หมู่บ้าน บ้านนาข้าว ตั้งอยู่นอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ และพื้นที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ที่เนินเล็กน้อย อยู่ห่างจากแหล่งน้ำ บ้านวังยาว ตั้งอยู่ติดกับเขตป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ท่ามกลาง มีลำห้วยไหลผ่าน

2) กรรมสิทธิ์ในที่ดิน บ้านห้วยม่วง ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ปัจจุบัน ส.ป.ก. กำลังดำเนินการออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน บ้านน่าน้ำชา พื้นที่ส่วนใหญ่มีกรรมสิทธิ์ นส.3ก. มีพื้นที่ไร่เล็กน้อย บ้านวังยาว ที่นาส่วนใหญ่มีกรรมสิทธิ์ นส.3ก. ส่วนที่ไร่ ไม่มีกรรมสิทธิ์

3) กลุ่มชาติพันธุ์ บ้านห้วยม่วง ส่วนใหญ่เป็นไทลาว อพยพมาจากหลาย ท้องถิ่นนอกลุ่มน้ำ บ้านน่าน้ำชา ส่วนใหญ่เป็นไทคอนสารขยายชุมชนภายในเขตลุ่มน้ำ บ้านวังยาว มีทั้งไทคอนสาร ไทลาว และไทเลย

4) ระบบการผลิต บ้านห้วยม่วง ส่วนใหญ่ปลูกพืชไร่ ไม้ผลไม้ยืนต้น และ ไร่จำง บ้านน่าน้ำชา ส่วนใหญ่ทำนา เลี้ยงสัตว์ และไร่จำง บ้านวังยาว ทำนา ปลูก พืชดูแลปลูกลำไยไร่ ไม้ผลไม้ยืนต้น เลี้ยงสัตว์ และไร่จำง

5) กลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากร บ้านห้วยม่วง มีกลุ่ม ป่าชุมชน (เป็นการร่วมมือระหว่างมัคทายกและกรรมการหมู่บ้าน) โดยหน่วยงานราชการ ให้การสนับสนุนและมีกลุ่มผู้ใช้น้ำ บ้านน่าน้ำชามีกลุ่มมัคทายกวัดร่วมมือกับกรรมการหมู่บ้าน และการประสานงานกับสภาตำบล บ้านวังยาว มีกลุ่มมัคทายกร่วมมือกับกรรมการหมู่บ้าน และมีกลุ่มผู้ใช้น้ำบริหารงานได้ดี

1.4.5 ลักษณะของการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นการศึกษา เชิงคุณภาพโดยการเก็บข้อมูลด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลด้านการจัดการป่าไม้ ทั้งในระดับลุ่มน้ำและระดับหมู่บ้านเพื่ออธิบายกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ป่าไม้ในพื้นที่ ส่วนที่สอง เป็นการศึกษาเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ความคิดเห็น ของชาวบ้าน เป็นแนวทางประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ให้นิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการป่าชุมชนขององค์กรท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ไว้ดังนี้

1.5.1 ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง พื้นที่ป่าธรรมชาติที่ยัง ไม่มีผู้ใดจับจองเป็นกรรมสิทธิ์ของตน ตลอดทั้งพื้นที่ป่าสาธารณะที่เป็นสมบัติของส่วนรวมภายในชุมชนที่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน รวมไปถึงป่าที่ประชาชนร่วมกันปลูกฟื้นฟูขึ้น

1.5.2 ป่าชุมชน หมายถึง รูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำเอาวัตถุประสงค์ของการจัดการป่าไม้ตามความต้องการของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้ประชากรได้พึงพิงและใช้ประโยชน์ร่วมกัน และชุมชนยังเป็นผู้วางแผนควบคุมและดำเนินงานพัฒนาป่าชุมชนของตนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

1.5.3 ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้และทรัพย์สินทางปัญญาของชาวบ้านและของท้องถิ่นที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอันอ่อนน้อมถ่อมตน มีการพึ่งพาและช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน

1.5.4 โครงการวิจัยวนศาสตร์ชุมชน หมายถึง โครงการที่ดำเนินงานสนับสนุนการปฏิบัติงานของส่วนราชการ และปฏิบัติงานร่วมกับโครงการนำร่องวนศาสตร์ชุมชนแห่งประเทศไทย ซึ่งมีการประสานงานระหว่างกรมป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น

1.5.5 งานวนศาสตร์ชุมชน หมายถึง กิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ที่อาศัยความสัมพันธ์ระหว่างคน (ทั้ง บุคคล ครอบครัว กลุ่มคน องค์กรและชุมชน) เข้ามามีส่วนในการจัดการป่าไม้ เพื่อให้เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งในด้านการอนุรักษ์การใช้ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและด้านสิ่งแวดล้อม

1.5.6 การจัดการป่าชุมชน หมายถึง การปฏิบัติต่อป่าชุมชนเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ทั้งในด้านการจัดโครงสร้างองค์กร การดำเนินงาน การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และการควบคุมกลุ่มเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

1.5.7 การจัดองค์กร หมายถึง กระบวนการที่กลุ่มสังคมต่าง ๆ มีการกำหนดสถานภาพและบทบาทและจำแนกความแตกต่างของแต่ละส่วนภายในองค์กร เพื่อให้ทำหน้าที่ของตน ภายใต้โครงสร้างและความสัมพันธ์ของส่วนรวมด้วยการพยายามรักษาสมดุลเอาไว้ โดยการประสานงานที่ต่อเนื่องกัน

1.5.8 องค์กรท้องถิ่น หมายถึง การจัดระเบียบทางสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มสังคมต่าง ๆ ที่มีการติดต่อสัมพันธ์กันภายใต้ค่านิยม บรรทัดฐาน และวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกัน ในการศึกษาครั้งนี้องค์กรท้องถิ่นคือ หมู่บ้าน โดยประกอบด้วยกลุ่มสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน คือ กลุ่มมัคทายกวัด และกลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน

1.5.9 การรับรู้ข่าวสาร หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนทั่วไปตลอดทั้งสมาชิกภายในกลุ่มมีโอกาสและช่องทางรับรู้ข่าวสารประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนและก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความคิด ทักษะ ทักษะ ความรู้และความเข้าใจอื่น ๆ ตามมา

1.5.10 การสนับสนุนจากสภาตำบล หมายถึง การได้รับความช่วยเหลือของกลุ่มกิจกรรมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจากสภาตำบล ทั้งด้านการเสนอโครงการ การสนับสนุนกิจกรรมกลุ่ม ข่าวสาร ข้อเสนอแนะ เงินทุน วัสดุอุปกรณ์อื่น ๆ ที่อำนวยความสะดวกดำเนินงานของกลุ่ม

1.5.11 ความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ลักษณะการติดต่อหรือการเกี่ยวข้องกันระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่ม และระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม อันเป็นผลทำให้ต่างฝ่ายต่างมีส่วนแสดงออกซึ่งพฤติกรรมหรือมีอิทธิพลต่อกันและกันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระหว่างที่มีการกระทำร่วมกัน การศึกษาครั้งนี้ได้เลือกลักษณะทางสังคม 3 ประการ คือ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ โครงสร้างผู้นำชุมชน และความสัมพันธ์ด้านการปกครอง

1.5.12 กระบวนการควบคุมทางสังคม หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ทางสังคมที่มุ่งให้สมาชิกของสังคมยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม เช่น กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ศีลธรรม จารีตประเพณีเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคม ซึ่งจะมีผลถึงการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลที่มีการแสดงออกโดยการกระทำต่าง ๆ ทั้งทั้งคุณและโทษ การใช้กระบวนการทางสังคมเข้าควบคุมจะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่เป็นโทษต่อสังคมลดลง

1.5.13 รูปแบบการจัดการป่าชุมชน หมายถึง ลักษณะหรือแนวทางปฏิบัติของชาวบ้านเพื่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนของตน ที่สอดคล้องกับความต้องการของส่วนรวม ระบบเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งวัฒนธรรมของชุมชน เช่น อาศัยระบบความเชื่อ อาศัยสถาบัน อาศัยนโยบายรัฐ อาศัยกฎหมาย

1.5.14 กระบวนการจัดการป่าชุมชน หมายถึง ความเป็นมา ขั้นตอน และวิธีการจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้าน ที่เกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้มารวมทั้งแนวทางการใช้ประโยชน์ การควบคุมและการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน โดยส่วนรวม และการให้ความช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอก

1.5.15 โครงสร้างชุมชน หมายถึง การจัดระเบียบของชุมชนที่เกิดจากความสัมพันธ์ของสมาชิกทั้งระดับบุคคล ระดับกลุ่ม/องค์กร ภายใต้ระบบวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐาน สถานภาพ และบทบาทของสมาชิกในชุมชนที่กระทำต่อกัน